

BỘ Y TẾ

MÔ-PHÔI

PHÂN MÔ HỌC

SÁCH ĐÀO TẠO BÁC SĨ ĐA KHOA

Chủ biên: GS.TS. TRỊNH BÌNH

NHÀ XUẤT BẢN Y HỌC

BỘ Y TẾ

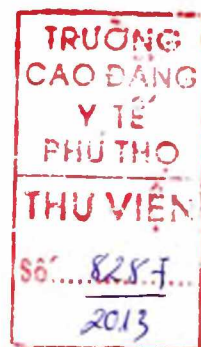
MÔ - PHÔI

PHẦN MÔ HỌC

SÁCH ĐẠO TẠO BÁC SĨ ĐA KHOA

Mã số: Đ.01. Y.03

Chủ biên: GS.TS. TRỊNH BÌNH

NHÀ XUẤT BẢN Y HỌC

HÀ NỘI - 2007

CHỈ ĐẠO BIÊN SOẠN:

Vụ khoa học và Đào tạo, Bộ Y tế

CHỦ BIÊN:

GS.TS. Trịnh Bình

NHỮNG NGƯỜI BIÊN SOẠN:

GS.TS. Trịnh Bình

PGS.TS. Nguyễn Thị Bình

PGS.TS. Nguyễn Ngọc Hùng

TS. Nguyễn Khang Sơn

TS. Ngô Duy Thín

BS. Lưu Đình Mùi

THƯ KÝ BIÊN SOẠN:

BS. Lưu Đình Mùi

THAM GIA TỔ CHỨC BẢN THẢO:

ThS. Phí Văn Thâm

BS. Nguyễn Ngọc Thịnh

LỜI GIỚI THIỆU

Thực hiện một số điều của Luận Giáo dục, Bộ Giáo dục & Đào tạo và Bộ Y tế đã ban hành chương trình khung đào tạo Bác sĩ đa khoa. Bộ Y tế tổ chức biên soạn tài liệu dạy - học các môn cơ sở, chuyên môn và cơ bản chuyên ngành theo chương trình trên nhằm từng bước xây dựng bộ sách chuẩn về chuyên môn để đảm bảo chất lượng đào tạo nhân lực y tế.

Sách “*Mô - Phôi (Phân Mô học)*” được biên soạn dựa trên chương trình giáo dục đại học của Trường Đại học Y Hà Nội trên cơ sở chương trình khung đã được phê duyệt. Sách được các nhà giáo giàu kinh nghiệm và tâm huyết với công tác đào tạo biên soạn theo phương châm: Kiến thức cơ bản, hệ thống; nội dung chính xác, khoa học; cập nhật các tiến bộ khoa học, kỹ thuật hiện đại và thực tiễn Việt Nam.

Sách “*Mô - Phôi (Phân Mô học)*” đã được Hội đồng chuyên môn Thẩm định sách và Tài liệu dạy - học chuyên ngành Bác sĩ đa khoa của Bộ Y tế thẩm định vào năm 2006. Bộ Y tế ban hành làm tài liệu dạy - học đạt chuẩn chuyên môn của ngành Y tế trong giai đoạn 2006 - 2010. Trong quá trình sử dụng, sách phải được chỉnh lý, bổ sung và cập nhật.

Bộ Y tế xin chân thành cảm ơn các giảng viên Bộ môn Mô-Phôi Trường Đại học Y Hà Nội đã dành nhiều công sức hoàn thành cuốn sách này, kịp thời phục vụ cho công tác đào tạo nhân lực y tế.

Vì lần đầu xuất bản, chúng tôi mong nhận được ý kiến đóng góp của đồng nghiệp, các bạn sinh viên và các độc giả để lần xuất bản sau được hoàn thiện hơn.

VỤ KHOA HỌC VÀ ĐÀO TẠO

BỘ Y TẾ

LỜI NÓI ĐẦU

Cuốn sách “Mô-Phôi (phần mô học)” được viết vào dịp kỷ niệm 30 năm đất nước thống nhất và hoàn toàn độc lập, với sự tham gia của các giáo sư, phó giáo sư, tiến sĩ, bác sĩ là cán bộ giảng dạy có kinh nghiệm trong Bộ môn Mô-Phôi học Trường Đại học Y Hà Nội.

Những thông tin khoa học chuyên ngành được trình bày trong cuốn sách mang tính hệ thống và cập nhật, theo chương trình và mục tiêu giảng dạy của môn học đã được Hội đồng Khoa học Giáo dục Trường Đại học Y Hà Nội thông qua. Đối tượng dùng cuốn sách là *sinh viên năm thứ hai*, sau khi đã hoàn thành chương trình các môn học cơ bản cho ngành Y và môn Giải phẫu học. Môn Mô - Phôi học được bố trí học trong cùng một năm học với các môn Hoá sinh học và Sinh lý học, sẽ giúp cho sinh viên hoàn thiện khối kiến thức về cấu trúc tế vi, trong mối liên quan chặt chẽ giữa cấu tạo hình thái và hoạt động chức năng của các cơ quan ở cơ thể người bình thường, chuẩn bị cho việc tiếp thu những kiến thức về bệnh học và lâm sàng trong những năm học sau.

Nội dung cuốn sách gồm hai phần: *Mô học đại cương* và *Mô học các hệ cơ quan*, được xếp thành 16 chương. Cuối cuốn sách là phần phụ lục gồm những thông tin được trình bày ngắn gọn của hai chương: Tế bào (sinh viên đã được học ở môn Sinh học) và Máu, sự tạo máu, bạch huyết (sẽ được học ở môn Sinh lý học), giúp sinh viên tra cứu nhanh những thông tin có liên quan khi đọc các chương khác của cuốn sách này. Nhiều hình vẽ, ảnh hiển vi và siêu hiển vi được đưa vào từng chương để minh hoạ. Đây là đặc thù của cuốn sách về môn học hình thái. Các chữ số đặt trong dấu ngoặc vuông ở phần chú thích các hình và ảnh chụp là số thứ tự của cuốn sách và các tác giả đã được trích dẫn (xem phần tài liệu tham khảo).

Mở đầu mỗi chương đều có phần *mục tiêu học tập*, sinh viên cần nắm chắc và học theo mục tiêu để đạt được kết quả thi kết thúc môn học. Tuy nhiên, chúng tôi vẫn khuyến khích việc đọc thêm những phần ngoài mục tiêu để mở rộng kiến thức về môn học. Cuối mỗi chương là những *câu hỏi* giúp sinh viên *tự lượng giá kiến thức*.

Chúng tôi chân thành cảm ơn độc giả về những góp ý cho cuốn sách, nhằm hoàn thiện hơn cho những lần tái bản.

Hà Nội, ngày 30 tháng 4 năm 2005

GS.TS. Trịnh Bình

MỤC LỤC

<i>Lời giới thiệu</i>		3
<i>Lời nói đầu</i>		5
<i>Giới thiệu môn học</i>		11
PHẦN MỘT: MÔ HỌC ĐẠI CƯƠNG		21
Chương 1. Biểu mô	<i>GS.TS. Trịnh Bình</i>	21
– Đại cương		21
– Những tính chất của biểu mô		23
– Phân loại biểu mô		29
– Biến đổi của tế bào biểu mô		36
– Sự tái tạo biểu mô		36
Chương 2: Mô liên kết	<i>GS.TS. Trịnh Bình</i>	38
– Mô liên kết chính thức		39
– Mô sụn		53
– Mô xương		56
Chương 3: Mô cơ	<i>GS.TS. Nguyễn Thị Bình</i>	71
– Đặc điểm chung		71
– Phân loại cơ		72
– Cơ vân		72
– Cơ tim		78
– Cơ trơn		82
Chương 4: Mô thần kinh	<i>TS. Ngô Duy Thìn</i>	85
– Đại cương		85
– Nơron		85
– Xung động thần kinh		92
– Tế bào thần kinh đệm		94

PHẦN HAI: MÔ HỌC HỆ CƠ QUAN		97
Chương 5: Hệ tuần hoàn	<i>BS. Lưu Đình Mùi</i>	97
– Hệ tuần hoàn máu		97
– Hệ tuần hoàn bạch huyết		106
Chương 6: Hệ bạch huyết – miễn dịch	<i>GS.TS. Trịnh Bình</i>	108
– Những tế bào thuộc hệ bạch huyết		109
– Tủy xương		115
– Tuyến ức		118
– Nang bạch huyết - Trung tâm sinh sản của mô bạch huyết		122
– Bạch hạch (Hạch bạch huyết)		124
– Lách		128
– Vòng bạch huyết quanh họng (Những hạnh nhân)		133
Chương 7: Da và các bộ phận phụ thuộc da	<i>BS. Lưu Đình Mùi</i>	137
– Da		137
– Các bộ phận phụ thuộc da		141
– Phân bố mạch và thần kinh		146
Chương 8: Hệ hô hấp	<i>PGS.TS. Nguyễn Ngọc Hùng</i>	147
– Đường dẫn khí tới phổi		147
– Phổi		151
Chương 9: Hệ tiêu hóa	<i>PGS.TS. Nguyễn Thị Bình</i>	159
– Khoang miệng		159
– Họng		165
– Ống tiêu hóa chính thức		165
– Những tuyến tiêu hóa		177
Chương 10. Hệ tiết niệu	<i>BS. Lưu Đình Mùi</i>	190
– Thận		190
– Những đường bài xuất nước tiểu		198
Chương 11: Hệ nội tiết	<i>BS. Lưu Đình Mùi</i>	200
– Đại cương về hệ nội tiết		200

– Tuyến yên		201
– Tuyến thượng thận		205
– Tuyến giáp		207
– Tuyến cận giáp		210
Chương 12: Hệ sinh dục nam	<i>BS. Lưu Đình Mùi</i>	212
– Tinh hoàn		212
– Những đường dẫn tinh		219
– Những tuyến phụ thuộc các đường dẫn tinh		220
– Dương vật		222
Chương 13: Hệ sinh dục nữ	<i>PGS.TS. Nguyễn Thị Bình</i>	223
– Buồng trứng		224
– Vòi trứng		232
– Tử cung		232
– Âm đạo		238
– Cơ quan sinh dục ngoài		238
– Tuyến vú		238
Chương 14: Hệ thần kinh	<i>TS. Ngô Duy Thìn</i>	242
– Đại cương		242
– Hệ thần kinh trung ương		242
– Hệ thần kinh ngoại vi		251
– Hệ thần kinh thực vật		255
Chương 15: Thị giác quan	<i>TS. Nguyễn Khang Sơn</i>	257
– Đại cương		257
– Cấu tạo các màng của nhãn cầu		258
– Những môi trường chiết quang của nhãn cầu		266
– Những bộ phận phụ thuộc nhãn cầu		267